

VODIACI PES
A NEVIDIACI SA
NEMÔŽU ROZVIESŤ,
PRETO SA PÁRUJÚ
NA ZÁKLADE
KOMPLEXNEJ
PSYCHOLOGICKEJ
ANALÝZY. PO
DEVIATICH ROKOCH
ODCHÁDZAJÚ DO
DÔCHODKU.

ZMIEŠANÉ MANŽELSTVO

Vodiace labradory z bratislavskej Výchovnej školy pre vodiace a asistenčné psy odchádzajú za nevidiacimi do Nemecka, ich asistenčné psy aj do Kanady a Izraela. „Sú absolútna špička medzi služobnými plemenami. Človek od psa nikdy nič ťažšie nechcel,“ hovorí ich trénerka a riaditeľka školy Jarmila Virágová. Ich výcviku a chovu zasvätila takmer celý život, hoci pôvodným povoláním je profesionálna džokejka.

Ako sa džokejka dostane k trénovaniu psov pre nevidiacich?

Kedysi som pracovala v Zväzarme - my staršie ročníky ešte vieme, čo to je (Zväz pre spoluprácu s armádou, poznámka redakcie), kde som sa venovala služobným psom. Nieke-

dy okolo roku 1995 za mnou prišla moja kamarátka, či jej pomôžem vycvičiť psa pre nevidiacich. Vtedy som s tým nemala žiadne skúsenosti, ale povedala som, že to môžeme skúsiť. Nakoniec sme to spolu dali, psíka sme vycvičili a o rok neskôr sa ten pes stal majstrom Slovenska.

Prečo sa ako vodiace psy cvičia práve labradory?

Sedemdesiat percent psov so špeciálnym výcvikom vo svete sú labradory. Tieto psíky majú geneticky dané vlastnosti, ktoré sa pri tejto práci požadujú. Sú absolútne neagresívne, priateľské, znášavivé, ochotné pracovať pre človeka v ktorúkoľvek hodinu. Veľmi dôležité je, že dobre znášajú zmeny. Kým sa vodiaci pes dostane k svojmu majiteľovi, tri razy vymení majiteľa. Najprv je rok vo výchove u dobrovoľ-

níkov, potom je šesť až osem mesiacov u trénera a až potom ide ku klientovi. Verejnosť si často myslí, že ten pes je chudák. Ale opak je pravdou. Labradory si to užívajú. Berú to tak, že nový človek, nová zábava.

A čo vy tréneri a dobrovoľníci, u ktorých psík strávi prvý rok? Nesmúte za nimi?

Nie. Nemám síce deti, ale asi by som to porovnala s tým, keď deti odchádzajú od rodičov. Chceli by ste, aby vaše dieťa ostalo navždy doma? S výchovou vodiacich psov je to rovnako. Vychovávame ich, aby boli sebavedomé, šťastné, pyšné na to, čo všetko dokážu. Úprimne sa tešíme, keď ich odovzdávame, lebo cieľ celej našej práce je, aby sme psikovi našli ľudského „partáka“ a boli spolu šťastní.

Hodí sa na službu pre nevidiacich akýkoľvek labrador?

Keď sa začínalo s ich výcvikom, pochádzali z bežných chovov. Okolo roku 1936 sa však začalo vyvíjať akési plemeno v rámci plemena. Dnes po celom svete operujú chovné stanice labradorov určených špeciálne pre tento výcvik. Nezáleží totiž, či majú perfektný chrup, nevaďí, ak majú krivé nôžky. Skrátka, nemusia to byť výstavné kusy, lebo dôraz sa kladie na vlastnosti, aké potrebujú mať – aby mali čo najmenší záujem loviť a naháňať zver, aby boli čo najochotnejšie a ľahko manažovateľné. Väčšina nevidiacich totiž žije v bytoch, navyše nemajú vizuálnu kontrolu.

A čo ich tréneri a vychovávatelia? Aj oni musia spĺňať určité atribúty?

Pokiaľ ide o dobrovoľníkov, ktorí sa podujmú vychovávať a socializovať šteniatko, ktoré sa má stať vodiacim psom, tí sa nám sami prihlásia. Potom ich kolegyně vyberajú na základe určitých kritérií, ktoré sú fixne dané. Šteniatko napríklad vychovávatelia nikdy nesmú nechať samo doma. Ale inak nemáme tendencie povedať niekomu nie. Dobrovoľníci pre túto prácu nestoja nikde na svete v rade a ich prácu si veľmi vážime. Za ich ochotu im poskytujeme intenzívnu supervíziu doslova 24 hodín. Ak sa pýtate na demografiu, máme rovnako dobré skúsenosti s dôchodcami ako s rodinami s deťmi. Pokiaľ ide o trénerov, každý z nich musí prejsť celým procesom – to znamená vychovať šteniatko a nie jedno, najlepšie dve, tri, aby sme vedeli, aký je to človek, aj aby sám zistil, či to preňho je. V tomto procese sa človek väčšinou sám vyprofiluje, či chce ísť o krok ďalej. Drvivá väčšina našich trénerov sú teda bývalí dobrovoľníci. Neexistuje, aby k nám niekto len tak prišiel a povedal, že chce byť trénerom.

Skúsili by ste predsa len definovať akýsi psychologický profil ideálneho dobrovoľníka na výchovu vodiacich psov?

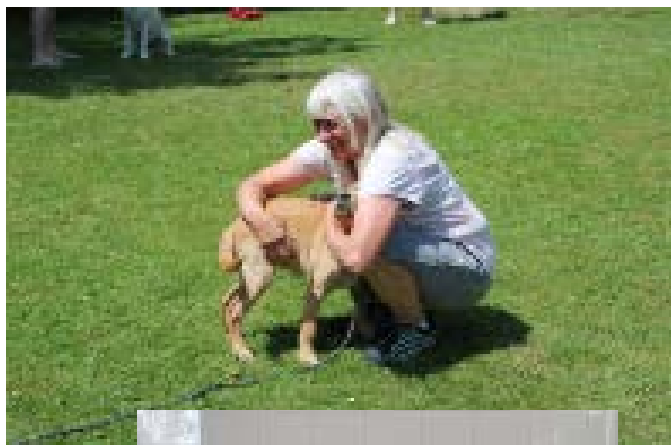
Musí to byť zrelý človek bez akýchkoľvek známkov infantilnosti. Pes totiž kopíruje človeka. Mali by mať otvorenú hlavu a chuť učiť sa. Pri tejto dobrovoľníckej práci je potrebné psíka učiť, ale väčšina dobrovoľníkov nemá skúsenosti

s tým, ako psíka učiť, a tak je našou úlohou učiť dobrovoľníkov, ako učiť psíka. Najčastejšie problémy máme s ľuďmi, ktorí si povedia, že už mali niekoľko psov, a majú pocit, že to ľahko zvládnu. Najlepší sú, naopak, tí, ktorí idú do toho s nastavením: „Jasné, naučte ma to.“

A ako sa párujú vodiace psy s nevidiacimi?

V našom prípade prvý kontakt obyčajne prebehne telefonicky. Nevidiaci vyplní základný dotazník o svojom bydlisku – či tam sú chodníky alebo nie, či v okolí žijú túlavé psy a mačky, ako sa aktuálne pohybuje – či sám, s bielou paličou alebo s asistentom, čo žiadateľ o psa zvláda samostatne a čo nie. Nevidiaci človek musí byť schopný samostatne sa

o psa postarať, čo je jeden z dôvodov, prečo sa vodiace psy nedávajú deťom. Musí byť schopný samostatne sa so psom pohybovať vonku a nesmie mať problém s alkoholom alebo drogami. Ak klient tieto kritériá splňa, nasleduje osobné stretnutie, kde s kolegyňami zhodnotíme, čo sa klient musí naučiť, aby sa celý proces vôbec mohol začať. Potom sa urobí takzvaná SWOT analýza (strenghts, weaknesses, opportunities and threats - silné stránky, slabé stránky, príležitosti a ohrozenia, poznámka redakcie) klienta aj psíka, v rámci ktorej zisťujeme, ktorý psík je vhodný pre ktorého klienta. V súlade musí byť napríklad dynamika. Pomalého psa napríklad nedonútite, aby chodil rýchlo, a naopak. Sú psy, ktoré vodia fantasticky, ale vydržia maximálne hodinu a pol denne, preto nemôžu ísť k človeku, ktorý ho potrebuje na štyri hodiny denne. Môžu však byť skvelým spoločníkom pre staršieho človeka, ktorý ide raz denne do obchodu, na poštu a zvyšok dňa budú spolu polihovať. Niektoré psy sú maznavé, hovoríme im „plyšáci“, iné sú skôr samotárske a podľa toho im vyberáme človeka. Párujeme psa a človeka s podobným temperamentom. Submisívnejší psík môže ísť k jemnému človeku a, naopak, psovi, ktorý potrebuje silnú ruku, hľadáme dominantnejšieho človeka. Vždy hovorím, že nevidiaci a vodiaci pes sú také zmiešané manželstvo, navyše sa nemôžu rozviesť.

Ostávajú vodiace psy s nevidiacim navždy alebo majú nejaký služobný vek a potom odchádzajú „do dôchodku“?

Nemáme to vyslovene zakotvené v legislatíve, ale odporúčam sa, aby psík slúžil do deviatich rokov. Potom ho môže klient umiestniť do dôchodku u rodiny alebo niekoho,

koho psík pozná celý život. Alebo môžu psíka dochovať a vziať s k nemu mladšieho psa, ktorý bude aktívne slúžiť. Rada by som však zdôraznila, že pre psa je lepšie, aby si ten dôchodok naozaj užil a išiel do domácnosti, kde už nebude pracovať. Navyše ak starší psík ostane u nevidiaceho a príde tam nový mladší pes, ten starší psík to zle psychicky znáša. Nerozumie, prečo je už nepotrebný, prečo už nechodí do postroja. Ak klient nemá žiadne možnosti umiestniť psíka a potrebuje našu pomoc, radi s umiestnením psíka pomôžeme.

A čo sa stane so psíkmi, ktoré sú z vodiaceho výcviku z nejakého dôvodu vyradené?

To je 50 percent. Ak nie je zaradený do výcviku, najčastejším dôvodom je zdravotný stav. Nevidiaci človek má obmedzené možnosti starostlivosti, a preto potrebuje absolútne zdravého psa. Konečné slovo má v tomto veterinár. Vyšetruje sa napríklad, či nemajú dyspláziu, na ktorú labradory geneticky trpia. Diskvalifikačné sú aj chronické ochorenia ako alergické prejavy, zápaly uší. Psíky, ktoré nespĺnili náročné kritériá pre zaradenie do výcviku alebo neboli úspešné počas výcviku, sú z nášho účelového chovu, s láskou sme ich vychovali a venovali im čas my aj dobrovoľníci. Bolo by škoda nevyužiť ich potenciál, a tak im v prvom rade hľadáme domovy, kde by mohli pomáhať. Tieto psíky sú pripravené pomáhať napríklad v rodinách s chorým dieťaťom. Sú totiž úžasne empatické a myslím, že naozaj majú šiesty zmysel.

Okrem vodiacich psov však cvičíme psy na účely asistencie pre telesne alebo zmyslovo postihnutých ľudí a psy pre psychiatrické poruchy, napríklad panické záchvaty, alebo pre deti s poruchami autistického spektra.

V akých podmienkach operujú slovenské školy pre vodiace a asistenčné psy? Aj v porovnaní so zahraničím...

Začnime v blízkom zahraničí. Finančný príspevok štátu na psa je v Rakúsku 38-tisíc eur, v Nemecku 25-tisíc eur. U nás 7 300 eur. Pritom výchova a výcvik jedného psa stojí najmenej 20-tisíc. Len veterinárna starostlivosť našich psov totiž stojí 33-tisíc eur za rok a krmivo 20-tisíc. Hovorí sa, že podľa verejných záchodov a systému sociálnej starostlivosti spoznáte funkcionality štátu a ja s tým absolútne súhlasím. Systém na Slovensku podľa mňa vôbec nefunguje tak, ako by mal. Zdravotne postihnutým, predovšetkým s psychiatrickým ochorením, štát vôbec nevychádza v ústrety - buď sú podľa systému zdraví, alebo pomoc nepotrebujú. Som z toho veľmi smutná, lebo napríklad také panické záchvaty sú veľmi vážna vec. Asi sa to musí stať v rodine štátnych manažérov, aby pochopili, aké to naozaj je.

Posledná otázka trochu z iného súdka. Vaše trénerky sú samé ženy. Prečo? Nehodia sa na výcvik psov skôr muži, keďže majú prirodzenú autoritu?

Máte pravdu, že v služobnej kynológii, teda pri výcviku policajných či vojenských psov, môže prísť táto mužská autorita vhod. Ale my v tejto sfére nechceme, aby pes počúval na slovo. Učíme ich, aby boli láskavé a empatické, rozvíjame v nich jemnosť. Čiže sú presne také ako my ženy. **E**

Brona DUHANOVÁ
Foto archiv J. V.